

*Л. Л. Місінкевич
доктор історичних наук, доцент,
перший проректор Хмельницького
університету управління та права,
професор кафедри філософії та
соціально-гуманітарних наук.*

Професор М. П. Чорнобровий – життя віддане людям

Повертаючись думками в минуле, аналізуючи складний життєвий шлях, можна, хоча і, можливо, не зовсім об'єктивно оцінити й зрозуміти важливість, на перший погляд, буденних, випадкових моментів людського буття. Саме вони багато в чому впливають на подальшу долю людини. Та все ж безпосередніми виконавцями цього складного процесу завжди залишаються особистості, які за життєвим покликанням стають учителями, наставниками, допомагають глибше пізнати широти невідомого.

"Життя прожити — не поле перейти" — цими словами розпочинав свої виступи перед випускниками Хмельницького університету регіонального управління та права доктор медичних наук, професор Микола Петрович Чорнобровий. У цих декількох словах закладений філософський зміст складного буття кожної людини, тернистий шлях до творчих здобутків, певні невдачі, розчарування, а також відчуття перемог на шляху досягнення своєї мети. Майбутнє молодих юристів професор медицини співставив з фахом хірурга, який несе відповідальність за життя людини, що вимагає хірургічного втручання. І, цілком справедливо, він мав усі підстави на таке порівняння, адже за сорок п'ять років хірургічної діяльності він мав особисту відповідальність за життя десяти тисяч чоловік і за кожним з них була своя доля.

Буду відвертим, особливо приємно писати про земляка, доктора медичних наук, професора, хірурга вищої категорії, викладача за покликанням і, нарешті, за сусіда, з яким зустрічались не один раз на день, адже тридцять років проживав з Миколою Петровичем в одному будинку,

більше того, з 1996 року професор М. П. Чорнобровий викладав курс судової медицини на юридичному факультеті нашого університету.

Народився М. П. Чорнобровий 12 вересня 1918 року в с. Нестерівці на Дунаєвеччині у селянській сім'ї. Він був шостою наймолодшою дитиною. Саме йому судилося вижити та продовжити рід батька. Працьовиті батьки прищеплювали своїм дітям любов та повагу до праці, до землі-матінки, що сприяло формуванню в характері Миколи наполегливості, цілеспрямованості, бажання доводити розпочаті справи до завершення, поважливого ставлення до рідних, близьких колег по роботі. Це особливо йому знадобилося у страшні роки голодомору, коли помер батько і він з усіх сил допомагав матері, намагаючись у господарських справах замінити батька.

Навчаючись спочатку в Нестеровецькій, а потім у Зеленчанській школах, отримав у 1934 році семирічну освіту і пішов працювати в колгосп. Працюючи від ранку до смеркання, не покидав думки про подальше навчання. І йому поталанило. Колгоспу потрібні були спеціалісти, і його, колгоспника з дворічним стажем роботи, направили на навчання у Голозубинецький зоотехнікум. Студентське життя захопило відразу. Вчився старанно, розуміючи, що міцні знання – це запорука успіху в подальшій роботі. Так пролетіло чотири роки. У червні 1940 року М. П. Чорнобровий, з відзнакою закінчивши зоотехнікум, був призваний на службу в армію. Спочатку служив у Естонії, а потім згодився навчатися на артилериста в артшколі під Москвою.

Війну зустрів в артилеристському підрозділі, де служив стрільком-наводником чотирьохствольної зенітки. Перше бойове хрещення, за спогадами Миколи Петровича, відбулося біля Волоколамська. 249 стрілецький полк, в який він був переведений, перебував у складі 16 стрілецької дивізії, що зайняла оборону по обидва боки дороги. За ніч окопалися, а зі сходом сонця на позицію полку посунули німецькі танки та піхота. У цьому бою вперше був ранений. Про війну розповідав мало. Завжди

говорив, що то важка чоловіча робота. На його боці було щастя, адже він залишився живий після форсування Південного Бугу, отримавши при цьому першу нагороду – орден Слави III ступеня. Звільняв Україну, Білорусію. За форсування Вісли та утримання плацдарму нагороджений орденом Слави II ступеня. За бої на Одері удостоєний почесною солдатською нагородою – медаллю «За відвагу». У зведеному полку I Українського фронту брав участь у Параді Перемоги 24 червня 1945 р. [2, арк. 7] «Більше десяти разів я мав загинути стовідсотково», - завжди говорив Микола Петрович. Але материнська молитва, якась сила відводила небезпеку, забиравала його з того місця, де мала статися біда [3, с 15].

Демобілізувавшись у травні 1946 року, Микола Петрович вирішує навчатися далі у Вінницькому медінституті. Вчився старанно, адже дома залишилася мати та дружина і виконували всю роботу по господарстві, щоб дати йому можливість навчатися. Наполегливість, яка проявилась при навчанні у Голозубинецькому зоотехнікумі, дозволила успішно закінчити інститут.

У липні 1951 року, давши клятву Гіппократа, з дипломом за спеціальністю лікар-лікувальник [2, арк. 10] відбув до Естонії, де отримав призначення в м. Ряпина завідуючим районним відділом охорони здоров'я та одночасно лікарем на півставки. Лікарня мала лише 35 ліжок. Займався як адміністративною так і лікувальною роботою, але вабила більше лікувальна практика. У сусідньому місті Вира познайомився із досвідченим хірургом Вольдемаром Карловичем Віхманом, який взяв неофіційне шефство над молодим колегою [3, с. 23].

На другому році роботи попросився на шестимісячні курси в Талліннську республіканську лікарню. Наука і досвід приходили з часом, інколи з присмаком гіркоти, але засвоювались на все життя. По закінченню курсів з великим трудом перевівся в м. Виру, де вдосконалювався як хірург під пильним поглядом свого наставника Вольдемара Карловича. У 1955 році

у Мінську проходив піврічну курсову підготовку в професора Болдіна, розширюючи коло знань, вмінь та навичок.

У 1957 році, перебуваючи у відпустці в рідних Нестерівцях вирішив спробувати перевестися на Хмельниччину, щоб бути ближче до семидесятилітньої матері. Випадкова зустріч із заввідділом кадрів облздороввідділу змінила подальшу долю Миколи Петровича. Він почав працювати в Старокостянтинівській лікарні завідуючим хірургічним відділенням. У відділенні на 40 ліжок здійснювались звичайні хірургічні операції, і найскладнішою була шлункова резекція. Отож, новий завідуючий відділенням почав займатися травматологією, опіками, урологією та навіть онкологією. Поступово приходив досвід фахівця.

Після повернення з курсів, які проходив у торакальній хірургії клініки М. М. Амосова, завідуючий хірургічним відділенням осягнув можливості науки та практики, на яку на периферії чекають хворі. Повернувшись із курсів, почав готувати операційну базу та навчав людей, готуючи їх до операцій у порожнині грудної клітки. І ось перша операція. Все обійшлося благополучно. Микола Петрович зберігав статтю зі Старокостянтинівської районної газети як вищий доказ його хірургічного становлення.

У той час медична громадськість області за підтримки партійних органів приймає рішення про зміцнення обласної хірургічної служби. М. П. Чернобровий в грудні 1960 року переїжджає у Хмельницький. В онкологічному відділенні обласної лікарні відкрили 15 торакальних ліжок, де розпочинає формувати торакальне відділення обласної лікарні. На той час в області, як і в Україні, було багато хворих хронічними легеневиими захворюваннями після поранень органів грудної клітки в роки війни. Допомога, яку їм надавали одразу після поранення, рятувала життя, але в подальшому їх мучили постійні недуги. Нові хірургічні методи лікування, які освоїв Микола Петрович, не завжди отримували підтримку консервативно налаштованих керівників. Не всі доводи хірурга сприймалися з зацікавленістю. Були й такі випадки, коли консерватори виносили резюме:

«Хто дурний оперує на легенях? Там крім чахотки нічого немає!» І йому разом з однодумцями доводилось переконаннями та особистим прикладом прокладати дорогу новій стратегії торакальної хірургії.

Нові хірургічні методи сприяли зародженню нових медичних спеціальностей: анестезіолога, реаніматолога. З приходом Миколи Петровича було введено посаду лікаря-анестезіолога. «До першої операції, - згадує колишній декан Хмельницького факультету післядипломної освіти лікарів О. С. Бориско, - під інкубаційним наркозом підготувалися добре. Інкубація трахеї і перехід на кероване штучне дихання пройшли без ускладнень, операцію провели успішно» [1, с. 104].

У 1964 році по завершенню будівництва лікувального корпусу завдяки наполегливості М. П. Чорнобрового було відкрито окреме торакальне відділення на 25 ліжок з своїм рентгеном, анестезіологією, іншими обладнаннями. Згодом, коли Микола Петрович очолив обласну лікарню (1 квітня 1964 р.), [2, арк. 6] сформовано пульмонологічне відділення з допоміжними службами. Це дало можливість вдосконалити роботу інших клінічних відділів обласної лікарні.

Очоливши обласну лікарню, Микола Петрович розпочав зміцнювати матеріальну базу, оновлювати медичну апаратуру, займався підбором молодих кадрів, які добре зарекомендували себе на роботі в районних лікарнях, працював над формуванням в колективі нормальної психологічної атмосфери, побудованої на довірі, взаємоповазі, підтримці і взаємодії в інтересах лікування хворого. При здачі корпусу на 160 ліжок вдалося збільшити кількість медичного персоналу до 579 осіб, у тому числі лікарів – до 94. Лікарня розширилась до 500 ліжок, а поліклініка – до 150 відвідувань у зміну.

Незважаючи на позитивні зрушення в роботі обласної лікарні, головний лікар розпочав спорудження ще одного лікувального корпусу й консультативної поліклініки. У 1968 році було відкрито окреме анестезіолого-реанімаційне відділення на 10 ліжок, а в 1971 році вступив у

дію лікувальний корпус на 240 ліжок і поліклініка на 250 відвідувань у зміну. Загальна спроможність лікарні досягла 850 ліжок. Кількість лікарів зросла до 290 чоловік, а середнього медперсоналу – до 447 осіб. Поліклініка мала можливість надавати допомогу за 31 профілем, обслуговувалось за рік 74 тисячі звернень. Значно поліпшилися умови перебування хворих [3, с. 32-33].

Здобутки головного лікаря обласної лікарні були відзначені Президією Верховної Ради Української РСР. 12 червня 1968 року М. П. Чорнобровому присвоєно почесне звання «Заслужений лікар Української РСР». На честь 50-річчя утворення СРСР обласна лікарня нагороджена Пам'ятним знаком, а головний лікар відзначений орденом Трудового Червоного Прапора в липні 1971 року та Золотою медаллю Головного комітету ВДНГ СРСР у грудні 1973 року [2, арк. 7 зв.].

Працюючи головним лікарем, Микола Петрович спрямовував кошти на розвиток перспективних напрямів медицини, в тому числі – на торакальну хірургію. Хірургічна робота головного лікаря поєднувала практику та теорію. М. П. Чорнобровий уважно слідкував за новинками медичної науки, вишукуючи все, що мало відношення до торакальної хірургії. За цих обставин виник задум провести узагальнення щодо лікування гнійних хвороб легенів через комплексне дослідження, беручи до уваги понад 300 операцій, здійснених на легенях в області. Цей задум трансформувался у дисертаційне дослідження, якому хірург віддав чотири роки наполегливої праці. У липні 1968 року успішно відбувся захист кандидатської дисертації, а в листопаді ВАК при Раді Міністрів СРСР затвердив рішення вченої ради, і Микола Петрович отримав диплом кандидата медичних наук.

Прагнучи розширити матеріальну базу лікарні, Микола Петрович розпочинає будівництво ще одного корпусу. Введення третього корпусу дозволило розширити торакальне відділення до 80 ліжок, які були порівну розподілені між торакальним, хірургічним та пульмонологічним відділеннями. Це сприяло формуванню Центру комплексного лікування хворих легенями, названого пульмонологічним. Згодом він перетворився у

пульмонологічний науково-дослідний центр, який став базою для проведення різних наукових заходів. Робота пульмоноцентру двічі демонструвалась на Виставці досягнення народного господарства Союзу РСР, і центр був нагороджений ювілейним знаком Ради Міністрів СРСР та ЦК КПРС, а працівники – медалями ВДНГ. Упродовж 1972 – 1978 років у пульмонологічному науково-дослідному центрі було проведено всесоюзну та чотири республіканських науково-практичних конференцій, три виїзних засідання українських товариств пульмонологів та хірургів.

У 1973 році Міністерство охорони здоров'я СРСР визначило обласну лікарню базою Всесвітньої організації охорони здоров'я, що дозволило медикам 15 країн світу переймати досвід надання висококваліфікованої медичної допомоги жителям області. Обласна лікарня стала науковим центром. Упродовж 1970 – 1975 років 10 лікарів захистили кандидатські, 2 – докторські дисертації [2, арк. 36]. Серед них дисертація Миколи Петровича на тему: «Оцінка ефективності різних методів лікування гострих абсцесів легенів в умовах пульмонологічного центру», захист якої відбувся 7 лютого 1974 року. У вересні того ж року ВАК при Раді Міністрів СРСР затвердив рішення вченої ради і М. П. Чорнобровий отримав диплом доктора медичних наук [2, арк. 12].

Успіхи в адміністративній роботі не відбили бажання удосконалювати власну хірургічну практику. Микола Петрович продовжує оперувати на легенях, шлунку, стравоходу. Його наукові узагальнення змінили підхід до лікування хворих абсцесами легенів. Комплексне лікування із застосуванням різних підходів до дренивання давало змогу одужати 92 – 95 відсоткам хворих. Отож, доводилося шукати альтернативні форми інтенсивного комплексного лікування.

Наполеглива творча праця М. П. Чорнобрового була відзначена урядовими нагородами. У березні 1976 року Указом Президії Верховної Ради СРСР він нагороджується найвищим орденом Радянського Союзу – орденом Леніна. У жовтні 1977 року Рада Міністрів Української

РСР та Українська Рада професійних спілок занесла його портрет на Алею трудової слави ВДНГ УРСР. На відзначення 60-річчя від дня народження Верховна рада УРСР нагородила Миколу Петровича Почесною грамотою [2, арк. 7].

Пенсійний період розпочав у не менш інтенсивній діяльності. Разом зі своїм учнем, на той час завідуючим обласним управлінням охорони здоров'я Б. П. Шаталюком, враховуючи науковий потенціал обласної лікарні, лікувальну базу, почали ініціювати відкриття у Хмельницькому факультету післядипломної освіти лікарів Вінницького державного медичного інституту імені М. І. Пирогова. Завдячуючи організаторському таланту Миколи Петровича, була сформована матеріальна навчальна база, облаштована праця і побут наукових працівників та слухачів курсів. 1 вересня 1979 року за наказом Міністерства охорони здоров'я розпочав роботу ФПОЛ. М. П. Чорнобрового обирають на посаду декана факультету та призначають завідувачем кафедри хірургії. 18 січня 1985 року ВАК при Раді Міністрів СРСР присвоїв Чорнобровому Миколі Петровичу вчене звання професора кафедри хірургії [2, арк. 11].

Найвищою гордістю кожного вчителя є його учні та послідовники. Професор Чорнобровий М. П. підготував 9 кандидатів медичних наук. З упевненістю можна стверджувати, що на Хмельниччині була сформована науково-медична школа Миколи Петровича, яка характеризувалася його послідовниками, що продовжують пошук науково-практичних ідей свого вчителя.

Працюючи з 1995 року професором кафедри хірургії ФПОЛ Чорнобровий М. П. читав курс лекцій з судової медицини у Хмельницькому університеті управління та права та в Національній академії прикордонних військ України ім. Б. Хмельницького та курс «Основи медицини» в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії.

Викладач за покликанням, з Божим даром, умінням донести до молодих сердець розумне, добре, вічне, він прагнув поділитися своїм

великим медичним та життєвим досвідом, передати майбутнім правознавцям свої знання, які здобував впродовж десятиріч. Висока фахова підготовка дозволила Миколі Петровичу зробити лекційний курс із судової медицини цікавим, доступним та зрозумілим. Лекції студенти очікували з нетерпінням, сприймали з уважністю та пошаною до професора.

В особі Миколи Петровича кафедра кримінального права та процесу отримала не тільки теоретика, але й практика з високим інтелектом та відвертою простотою, з вимогливістю та доброзичливим гумором. Ці риси характеру виховувало в ньому саме життя, яке було сповнене лихоліттями голодомору, репресій, важкими випробуваннями в роки Великої Вітчизняної війни, величезним досвідом керівника обласного рівня.

Постійний творчий пошук науковця Чорнобрового М. П. сприяв появі цікавих та актуальних статей медико-правничого характеру в співпраці з доктором юридичних наук, професором Радомирком Івановичем Кондратьєвим. У наукових статтях «Принципові питання збереження лікарської таємниці» та «Критерії необхідного лікування і його протиправні порушення» автори розглядають особливості сучасної медицини і ті правові відносини, які виникають у лікувальних закладах за певним перебігом лікування хворих [4, с. 195 - 199].

У незалежній Україні трудові та ратні заслуги вченого-хірурга та воїна М. П. Чорнобрового вшановано орденом «За мужність», медаллю «Захиснику Вітчизни» та іншими ювілейними медалями. За розпорядженням Президента України Л. Д. Кучми від 17 травня 2000 року Миколі Петровичу як учаснику бойових дій у період Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років була призначена довічна державна стипендія за визначні заслуги та зроблений вагомий внесок у розбудову Української держави [2, арк. 36].

За поданням ректорату Хмельницького університету управління та права обласна рада 22 червня 2003 року прийняла рішення присвоїти М. П. Чорнобровому звання Почесний громадянин Хмельницької області [2, арк. 32 - 35].

Необхідно зазначити, що чуйність і уважність з боку Миколи Петровича найбільше відчували ми, його сусіди. Не пам'ятаю жодного такого випадку, коли з його боку була б відмова будь кому. Він завжди приходив на допомогу кожному, використовуючи свій досвід, вміння, приділяв максимум уваги та турботи до конкретної особи. Такою він вже був людиною, яка не могла відмовити і вважала своїм найпершим обов'язком допомогти іншим.

Пригадується мені такий випадок. Зустрів я знайомих нестерівчан.

— Приїхали до нашого земляка Миколи Петровича, - відповідають, - просити будемо допомоги, адже надворі весна, сіяти вже пора, а в господарстві немає й літра нафтопродуктів. Надіємося на його допомогу й пораду.

Цей факт засвідчує, що земляки вірили йому, вбачали у ньому підтримку і звертались у скрутний час не тільки в органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, а й до людини, яка була готова докласти максимум зусиль, щоб вирішити проблему, з якою до неї звернулися.

Підтримка людей в складних життєвих ситуаціях, порада, як краще діяти за певних обставин, — були основним кредо Миколи Петровича. Це відчув я на собі при підготовці кандидатської дисертації. По праву можу сказати, що крім наукового керівника Петра Тимофійовича Тронька, академіка НАН України, палкого поборника української історії та культури, мав ще в особі Миколи Петровича Чорнобривого — людину, яка постійно цікавилася моєю науковою роботою, давала слушні поради. Пригадую його слова: «Працювати над дисертацією потрібно постійно, не звертаючи увагу на велике навантаження в роботі, постійно потрібно бути в темі. Це дасть змогу найкраще її осмислити, зробити правильні висновки, отримати конкретний результат свого наукового пошуку. Ніколи не зупиняйся на досягнутому».

Після захисту дисертації отримав привітання від Миколи Петровича і одразу була висловлена настанова: «Відпочинеш 6 – 8 місяців і більше не засиджуйся на досягнутому. Визначайся з темою докторської і працею. З свого боку контроль обіцяю. П'ятдесят років – це період творчої праці, а працювати ти вмієш, цього тобі не позичати».

Побажання були враховані, розпочалась робота, яка завершилась захистом докторської дисертації. Проте вже не було кому подякувати за слушні поради, добрі настанови...

Його слова не зупиняться на досягнутому, на мій погляд, найбільше імпонували Миколі Петровичу, він постійно був при справах, турботах та у клопотах. Така, мабуть, вже була його вдача, благородство його душі.

Джерела та література:

1. Бориско О. С. Епізоди спільної праці. Віктор Прокопчук. Професор М. П. Чорнобровий. – Хмельницький, 2003. – С. 102 – 104.
2. Відомчий архів Хмельницького університету управління та права Особова справа Чорнобрового М. П.
3. Віктор Прокопчук. Професор М. П. Чорнобровий. – Хмельницький, 2003. – 150 с.
4. Вчені Поділля (фундаментальні наукові праці). Частина 2. Матеріали Республіканської науково-практичної конференції, присвяченої 55-річчю визволення України від фашистських загарбників». – Хмельницький – Вінниця. – 1999. – С. 195 – 199.

Місто Хмельницький в контексті історії України. Хмельницький, 2011. – С. 570 - 578